

Obrona realizmu w filozofii nowożytnej i współczesnej, red. Barbara Tuchańska, Tomasz Sieczkowski, Łódź: Wydawnictwo UŁ 2004, ss. 206.

Praca zbiorowa *Obrona realizmu w filozofii nowożytnej i współczesnej*, pod redakcją Barbary Tuchańskiej i Tomasza Sieczkowskiego, podejmuje ważny i żywo dyskutowany we współczesnej filozofii nauki problem (realistycznego) sposobu interpretacji wiedzy naukowej. Składa się z *Wprowadzenia* B. Tuchańskiej oraz ośmiu artykułów: T. Sieczkowski, *Rzeczywistość znaku. George Berkeley a realizm* (s. 25-46), Agata Janaszczyk, *Transcendentalne ugruntowanie realizmu empirycznego w filozofii Immanuela Kanta* (s. 47-66), Mateusz Oleksy, *Z genealogii realizmu pragmatycznego C. S. Peirce'a* (s. 67-90), B. Tuchańska, *Problem realizmu w analityce jestestwa Heideggera* (s. 91-107), Rafał Firaza, *Spór o realizm – idealizm w świetle filozofii Ludwiga Wittgensteina* (s. 109-127), Dawid Misztal, *Między empiryzmem a intelektualizmem. Szkic o realizmie Maurice'a Merleau-Ponty'ego* (s. 129-144), Sławoj Olczyk, *Realność chmur. K. R. Poppera koncepcja realizmu metafizycznego* (s. 145-171), Aldona Pobjowska, *Ewolucyjna teoria poznania. Przykład XX-wiecznej obrony realizmu teoriopoznawczego* (s. 173-192).

Problem realizmu wiedzy naukowej uchodzi, obok problemu racjonalności nauki, za centralny dla epistemologii i metodologii nauki. Ukazanie się więc książki poświęconej temu zagadnieniu należy powitać. Uprzystępnia ona poglądy i sposoby argumentacji filozofów, próbujących się uporać ze „skandalem” (Kant) realizmu-antyrealizmu, jednak poza głównym nurtem współczesnych dyskusji nad problematyką realizm-idealizm. „Uznaliśmy, iż warto przyjrzeć się realizmowi nie w obszarze, w którym jest on najbardziej intensywnie dyskutowany, mianowicie w (postanalitycznej) filozofii nauki, ale w postkantowskiej filozofii” (s. 5). Zbiór jest więc dobrym dopełnieniem publikacji P. Gutowskiego i T. Szubki (red.) *Filozofia brytyjska u schyłku XX wieku* (Lublin 1998), zawierającej w pierwszej części ważne artykuły filozofów analitycznych, poświęcone problemowi realizmu.

Zebrane prace, prezentujące rezultaty „zakrojonych na szerszą skalę studiów nad przedstawionymi myślicielami, w niektórych przypadkach studiów prowadzonych od wielu lat” (s. 5), powstały (co warto podkreślić) w wyniku realizowanego w latach 2002-2003 na Uniwersytecie Łódzkim „grantu na badania własne”. Ich autorami są

osoby (profesorzy, doktorzy i doktoranci) związane z Katedrą Epistemologii i Filozofii Nauki UŁ oraz (jedna osoba) z Katedrą Filozofii Współczesnej UŁ. Przedmiotem analiz są koncepcje filozofów – Berkeleya, Kanta, Peirce’a, Heideggera, Merleau-Ponty’ego, Wittgensteina, Poppera, G. Vollmera – broniących „realizmu w odniesieniu do poznania naukowego” i uważających, „że w nim właśnie postawa realistyczna obowiązuje i obowiązywać powinna” (s. 21). Wszyscy oni, zdaniem B. Tuchańskiej, nawiązują do różnych wątków myśli Kantowskiej, ale jednocześnie wychodzą poza nią i poszukują „podstaw nastawienia realistycznego w naturze, jak Popper i epistemologia ewolucyjna, w logice, jak wczesny Wittgenstein, w pragmatycznie ujętym poznaniu naukowym, jak Peirce, w egzystencjalnie rozumianym byciu, jak Heidegger, czy wręcz w metafizycznie ujętym byciu, jak Merleau-Ponty” (s. 5 n.). Chciałoby się oczywiście i należałoby wejść w dyskusję z kontrowersyjnymi ze względu na materię poglądami (tezami) poszczególnych autorów, ale jest to materiał na inny typ recenzji niż obecna, której celem jest szybkie zwrócenie uwagi czytelnika na publikację wartą uwagi.

Jak w przypadku podobnych prac zbiorowych, artykuły są różnej wagi naukowej, m.in. bardziej syntetyczne lub bardziej analityczne. Autorzy okazują się dobrymi znawcami poruszanej problematyki, kompetentnie i wyraziście prezentującymi i analizującymi stanowiska i poglądy. Wspólnym założeniem (s. 6 n.) autorów było, po pierwsze, traktowanie realizmu jako stanowiska odnoszącego się do poznania (realizm epistemologiczny) lub jako postawy poznawczej (realizm epistemiczny); po drugie, oddzielanie realizmu jako stanowiska odnoszącego się do języka od realizmu odnoszącego się do wiedzy. Pewna elementarność wykładu sprawia, że książka może mieć również znaczenie dydaktyczne jako wprowadzenie w niełatwe dyskusje, o których autorka *Wprowadzenia* i zarazem kierownik grantu powiada, że stanowią „niezwykle skomplikowaną płataninę terminów, idei i wątków, nakładających się, krzyżujących i zbieżnych, ale i rozbiegających się, niezgodnych i wzajemnie się wykluczających” (s. 5). Redakcyjnie teksty są przygotowane troskliwie. Ich lekturę ułatwiają indeksy osób i pojęć, stale jeszcze zbyt rzadko goszczące w polskich publikacjach.

Andrzej Bronk
Katedra Metodologii Nauk KUL